

Pièces d'Orgue

Anonieme orgelmuziek (ca. 1675–1700)

Herziene Editie

2 0 1 1

Stichting Orgelhistorische Studies

Copyright © 2011 Stichting Orgelhistorische Studies

De Creative Commons Attribution-NonCommercial 3.0 Unported Licentie is van toepassing op dit werk. Ga naar <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/> of stuur een brief naar Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, VS om deze licentie te bekijken.

Inhoudsopgave

inhoudsopgave *iii*

Inleiding *v*

Opmerkingen bij de uitgave *xiii*

Prélude du quatriesme Ton *1*

[Basse de Trompette et Clairon ou du Cromohorne du Positif] *2*

Pour jouer sur le Cornet, un Jeu doux pour la droite comensant Bourdon et Monstre *3*

Prélude du cinquiesme Ton *4*

Un Duo que jouerez (?) g'ayement au Cor *5*

Pour jouer sur la Grosse Tierce, Nazart, Bourdon, Monstre, Flutte *6*

[Basse de Trompette (et) Clairon ou Cromohorne du Positif] *7*

Pour jouer par Echo *8*

Pour jouer sur la Voix humaine *9*

Prélude du sixiesme Ton *10*

Un Duo *11*

[Fugue grave] *12*

[Basse de Cromohorne du Positif ou Trompette et Clairon] *13*

Inleiding

Het manuscript

De herkomst van de *‘Préludes pour orgue’*, die deel uitmaken van de collectie van het Nederlands Muziek Instituut (NMI Kluis C 4), is niet geheel duidelijk. Omtrent de verwerving van het manuscript weten we alleen dat het boek op 12 mei 1959 bij Sotheby’s te Londen verkocht is (catalogusnr. 373). In de omschrijving van het boek wordt verondersteld dat N.A. Lebègue de componist zou zijn geweest.

Enige tijd na het noteren van deze orgelmuziek is men het boek blijkbaar gaan gebruiken als plakboek voor gravures. Tot die ontdekking komt men wanneer men het boek omdraait en het dus van achteren naar voren doorbladert. De illustraties bij Ovidius’ *‘Metamorfoses’* zijn van de hand van F. Chauveau en S. le Clerc¹. De gravures zijn over de lijnen van het muziekpapier heen geplakt.

De folionummering, die bij de gravures begint, vertoont geen lacunes. Aangezien het vaststaat dat een aantal bladen verloren gegaan is (enkele composities zijn incompleet), moeten we vaststellen dat deze nummering van later datum is en dat het boek dus pas in tweede instantie als plakboek gebruikt is.

De bladen zijn per katern van vier ingebonden in een lederen band. Deze band is voorzien van enkele kaderlijnen en gestempelde hoekversieringen. In een scriptie bespreekt M.M.E. de Groot het watermerk van het papier. Hij concludeert dat er geen exacte gelijkenis met geïdentificeerde watermerken is, doch dat er overeenkomsten zijn met voorbeelden uit Parijs en Rouen (beide te dateren rond 1650).

Het boek telt thans 67 folio’s. Het exacte aantal verdwenen bladen is niet meer te achterhalen. De bladmaat is ca. 19 x 24,5 cm.

De bladmuziek wordt in de catalogi beschreven als *‘12 Pièces pour orgue’* en *‘Préludes pour orgue (c.1675–c.1700)’*. Het catalogusnummer is: NMI Kluis C 4, voorheen was het Ms. 6 J 53. Op het eerste blad van het boekje staat nog een ouder catalogusnummer vermeld: 52.016.

Ik heb vooralsnog geen argumenten kunnen vinden die de toeschrijving van deze orgelmuziek aan N.A. Lebègue rechtvaardigen.

Waarschijnlijk zijn alle composities door één hand geschreven. De registratie-aanduidingen laten er geen twijfel over bestaan dat de muziek voor orgel bedoeld is.

Zoals hierboven reeds vermeld werd, zijn er onduidelijkheden omtrent de herkomst en de ontstaanstijd van het handschrift. Desondanks zijn er enkele zaken die hieromtrent een indicatie kunnen geven. Op grond van de kenmerken van het

¹ Groot, M.M.E. de: *‘Studie naar aanleiding van een handschrift...’*, p. 9,10

handschrift van de teksten in de partituren vermoedt mevr. Th. de Hemptinne (Universiteit Gent) dat de tekst uit de 18de eeuw dateert.

Zowel de structuur van de notentekst alsook de bijschriften laten er geen twijfel over bestaan dat de herkomst van het boekwerkje in Frankrijk gezocht moet worden.

Ook de notentekst zelf geeft enige informatie omtrent de ouderdom: Jean Saint-Arroman vermeldt dat composities voor Echo(cornet) slechts in de pre-klassieke en de vroege klassieke periode van de Franse orgelmuziek voorkomen.

Een ander aanknopingspunt geven de ‘Fugues’ in het manuscript. Voor de ‘Fugue grave’ werd alleen in de pre-klassieke periode een registratie met Jeu de Tierce voorgeschreven. Beide elementen leiden tot de datering 1675–1700.

De benaming ‘*Préludes pour orgue*’ behoeft enige correctie. Het betreft een drietal reeksen versetten op verschillende kerktoonsoorten. Elke groep versetten begint met een ‘*Prélude*’. De overige versetten kan men echter bezwaarlijk als ‘*Prélude*’ aanduiden. Helaas is geen van de versetten op de vierde toon compleet overgeleverd. Hoogstwaarschijnlijk ontbreken er enkele uit deze reeks. Ik ga er vooralsnog vanuit dat de versetten op de vijfde toon wel compleet overgeleverd zijn, omdat deze stukjes in het manuscript zonder onderbreking op elkaar aansluiten. Deze reeks omvat een zestal versetten, een aantal dat in het vervolg van dit verhaal van belang zal blijken te zijn. Dit aantal kan namelijk in verband gebracht worden met het Magnificat.

Het Magnificat

Het Magnificat is één van de bekendste kerkelijke lofzangen, die veelal volgens de alternatimpraktijk werd uitgevoerd. Dit houdt in dat afwisselend een strofe op het orgel gespeeld en een strofe gezongen werd volgens het in de tabel op p. vii weergegeven schema (zie verder). Gewoonlijk werd een Magnificat tijdens de vespers (aan het eind van het officie na de hymne) gezongen.

Alle strofen van het Magnificat worden op dezelfde melodische formule gezongen. Wel is het zo dat elke kerktoonsoort zijn eigen ‘formule’ heeft. Afhankelijk van de plaats, de era, de kloosterorde, etc. kunnen verschillende varianten van een Magnificat voorkomen.

In de alternatimpraktijk is het eerste verset veelal gebaseerd op de melodie van het Magnificat. Dit verset dient dan als model voor het koor dat daarna de tweede strofe moet zingen. Ook komt het voor dat het verset als intonatie voor het koor fungeert. Zeer veel Magnificats voor orgel kennen geen orgelcompositie voor het ‘Amen’.

In de orgelliteratuur zijn veel Magnificats overgeleverd. Ook verschillende Franse componisten schreven ze (bv. Titelouze, Nivers, Lebègue). Aanvankelijk werden de Magnificat-versetten voor orgel speciaal voor dat doel gecomponeerd. In een later stadium componeerde men ook suites voor orgel die konden dienen als Magnificat-versetten. Verschillende van deze suites tellen meer delen dan voor het

	4 ^{iesme} ton	5 ^{iesme} ton	6 ^{iesme} ton	régistrations habituelles*
Magnificat	Prélude (incompleteet, 1 ^e helft)	Prélude	Prélude	Plein jeu/Prélude
Et exultavit	koor	koor	koor	koor
Quia respexit	?? **	Duo...	Duo	meestal Duo (in 41 v.d. 55 gevallen)
Quia fecit mihi	koor	koor	koor	koor
Et misericordia	??	Pour jouer sur la Grosse Tierce, ..., ...	[Fugue]	wisselende invulling
Fecit potentiam	koor	koor	koor	koor
Deposuit potentes	[Basse de Tr. +Cl. ou Cr.] (incompleteet, 2 ^e helft)	Basse de Tr. +Cl. ou Cr.	Basse de Cr. ou Tr.+Cl.	levendig, 'expression décidé' bv. Basse de Tr., Réc. de Tr., Basse de Cr.
Esurientes Implevit	koor	koor	koor	koor
Suscepit Israel	Pour jouer sur le Cornet... (incompleteet, 1 ^e helft)	Pour jouer par Echo	??	wisselende invulling
Sicut locutus	koor	koor	koor	koor
Gloria Patri	??	Pour jouer sur la Voix humaine	??	bijna altijd Grand jeu
Sicut erat	koor	koor	koor	koor
(Amen)	—	—	—	(petit plein jeu)

* J. Saint-Arroman, p. 330-332; ** ?? = verdwenen/zoekgeraakte versetten

Tabel 1. Overzicht versetten

Magnificat vereist. Meestal vormden het begin en het einde van deze suites de stukken die traditioneel gesproken als eerste resp. als laatste strofe van het Magnificat gespeeld werden. De overige versetten werden door de uitvoerder gekozen uit de ‘middelste’ suite-delen. Duidelijke voorbeelden van deze werkwijze zijn de suites van G.G. Nivers (1665) en P. du Mage (1708)².

De Engelse musicus en musicoloog Charles Burney bezocht op één van zijn reizen de organist en componist Balbastre. Hij vermeldt ondermeer over hem: *‘Hij begeleidde het zangkoor in verschillende speelstijlen, en tussen ieder vers van het magnificat bracht hij gedurende enkele minuten fuga’s, imitaties, allerlei genres, zelfs jachtstukken en gigues ten gehore, zonder dat — voor zover ik kon beoordelen — de congregatie zich daardoor gestoord of beledigd voelde’*³.

Het is niet verbazend dat in het streng gereguleerde Franse Classicisme sommige versetten in verband gebracht werden met bepaalde registraties. Saint-Arroman vermeldt enkele van deze ‘regels’⁴. (Ze zijn verwerkt in de tabel op p. vii).

Uitgaande van de alternatim-vorm van het Magnificat en ‘onze’ zes versetten op de vijfde toon lijkt het mij waarschijnlijk dat de composities uit het Ms. 6 J 53 Magnificat-versetten zijn.

Het is opvallend om te constateren dat Saint-Arromans ‘régistrations habituelles’ in belangrijke mate overeenkomen met de overgeleverde aanwijzingen voor de versetten op de vijfde toon.

Het is bovendien duidelijk dat de vier bekende versetten op de zesde toon wat genre-aanduiding betreft overeenkomstig de versetten op de vijfde toon gerangschikt waren. (Ook van de versetten op de zesde toon staat vast dat deze versetten direct op elkaar volgden, verder lijkt het mij evident dat een reeks met een ‘Prélude’ begint).

Het tweede blad van de ‘Prélude’ op de vierde toon sluit qua structuur totaal niet aan bij het eerste blad. Hoogstwaarschijnlijk zijn hier enkele bladen verloren gegaan, zodat het thans lijkt of het slot van een ‘Basse de Trompette’ bij het begin van de ‘Prélude’ hoort.

Vermits het onduidelijk is hoeveel bladen verdwenen zijn, blijft een reconstructie van de ordening nogal hypothetisch. Het voorkomen van een ‘Basse de Trompette’ in de andere reeksen als vierde verset blijft niettemin opmerkelijk. Het is wel duidelijk dat het verset voor de Cornet (ook incompleet) op het verset voor de ‘Basse de Trompette’ volgt. Is dit ‘Pour jouer sur le Cornet...’ misschien bedoeld voor het ‘Suscepit Israel’ (vgl. ‘Pour jouer par Echo’ in de reeks versetten op de vijfde toon)?

² Mage, P. du: *‘Premier livre d’orgue’* (1708), fac-similé (1989)

³ Burney, C.: *‘Muzikale reizen...’*, p. 18

⁴ Saint-Arroman, J.: *‘L’interprétation...’*, p. 330–332

Opmerkingen bij de tabel

De hypothese dat hier sprake is van Magnificat-versetten wordt verduidelijkt in de tabel. In de eerste kolom zijn steeds de beginwoorden van elke strofe van het Magnificat weergegeven. De tweede, derde en vierde kolom geven een hypothetische indeling van de overgeleverde versetten uit het manuscript. In de laatste kolom tenslotte zijn de ‘régistrations habituelles’ vermeld, die Saint-Arroman in zijn standaardwerk over de Franse klassieke orgelmuziek voor het Magnificat geeft.

De volgorde van de versetten staat vast. Het is echter niet geheel duidelijk hoeveel er ontbreken in de reeks op de vierde toon. De versetten waarvan de partituur vermoedelijk verloren gegaan is, zijn in de tabel aangegeven met een tweetal vraagtekens: ‘??’

Zoals hierboven reeds vermeld werd, is er lang niet altijd een verset voor het ‘Amen’.

De muziek

Registratie en uitvoering

In de klassiek Franse orgelmuziek geeft de titel van een compositie informatie over de registratie van het werk, terwijl men bovendien in het voorwoord aanwijzingen kan vinden voor de uitvoering van de muziek.

Hieronder worden aan de hand van aanwijzingen in andere bronnen de in het Haagse manuscript voorkomende genre-aanduidingen besproken.

De titel ‘Prélude’⁵ verwijst doorgaans naar een Plein jeu⁶. Verschillende auteurs laten daarover geen twijfel bestaan. Zo schrijft G.G. Nivers in de inleiding tot ‘*Livre d’orgue contenant cent pièces...*’ (1665): ‘*Les Preludes et les Pleins jeux se touchent sur le Plein jeu*’⁷. Karakteristiek voor dit genre is het gebruik van syncopen en overbindingen en het voorkomen van dissonanten.

In het manuscript komen drie composities voor van het type van de ‘Basse de Trompette et Clairon ou Cromohorne du Positif’.

Na een inleiding op de Jeu doux volgt een (beweeglijke) solo voor de linkerhand. Over de uitvoering merkt Jacques Boyvin (1705) op: ‘*Les basses de trompette et de cromorne, une execution nette et hardie*’⁸. Het is opmerkelijk dat in het Haagse manuscript het gebruik van de Clairon naast de Trompette verondersteld wordt. Een dergelijke registratie werd pas gebruikelijk aan het einde van de 18de eeuw. Het lijkt mij niet onmogelijk dat het nodig zal blijken de Jeu doux aan te vullen met enkele registers (bv. Doublette en/of Larigot vgl. F. Couperin⁹ en Dom Bédos) om toch verzekerd te zijn van een goede balans tussen de twee klavieren.

⁵ Saint-Arroman, J.: ‘*L’interprétation...*’, p. 426–427

⁶ Saint-Arroman, J.: ‘*L’interprétation...*’, p. 412–425

⁷ Nivers, G.G.: ‘*Premier livre d’orgue*’ (1665), préface

⁸ Saint-Arroman, J.: ‘*L’interprétation...*’, p. 65

⁹ Couperin, F.: ‘*Messe des paroisses*’, 4e couplet van het Gloria, getiteld: ‘*Dialogue sur les Trompettes, Clairon et Tierces du G.C. et le Bourdon avec le Larigot du Positif*’

Ook treffen we een compositie aan die uitgevoerd dient te worden met het register Cornet. Veelal wordt de solo voor de Cornet in de Franse orgelliteratuur op een afzonderlijk klavier gespeeld. Hier lijkt dat ook de bedoeling. De rol van de Jeu doux is aan de Montre en de Bourdon toebedeeld, hetgeen vóór 1740 opmerkelijk genoemd mag worden¹⁰. Gewoonlijk wordt de Cornetsolo namelijk met een Bourdon 8' en Prestant 4' begeleid. De vermelding van het gebruik van de Montre veronderstelt tevens dat de Jeu doux-partij op het Grand' Orgue (G.O.) gespeeld werd, en dat voor de rechterhand dus ofwel de Cornet van het Récit, ofwel die van het Positif gebruikt is. De componist heeft immers geen rekening gehouden met de deling van het klavier op c'/cis'.

In veel bronnen wordt ten aanzien van het 'Duo'¹¹ vermeld dat een snelle en levendige uitvoering een vereiste is. Dikwijls wordt voor een 'Duo' het ritmische motief van de giga gebruikt. (Enigszins herkenbaar in het tweede 'Duo').

Er zijn voor deze vorm veel verschillende registraties overgeleverd. De meest voorkomende uit de 'klassieke' periode zijn:

- G.O. (LH): Bourdon 16', Bourdon 8', Prestant 4', Nazard, Quarte de Nazard 2', Tierce.
Pos. (RH): Bourdon 8', Prestant 4', Nazard, Tierce.
- LH: Trompette 8' (eventueel aangevuld met enkele grondstemmen.)
RH: Cornet (V).

Een uitvoering op één klavier komt ook wel voor, maar dan wordt uitsluitend het register Trompette 8' gebruikt (bv. J.F. Dandrieu).

De aanduiding in de titel van het 'Duo' op de vijfde toon '*au Cor*' (lett. op de hoorn) is opmerkelijk. Voor zover bekend komt ze nergens in 17de en/of vroeg 18de eeuwse orgelmuziek voor. Het lijkt mij dat deze vermelding op een registratie met tongwerk(en) duidt.

De 'Echo' is bedoeld voor het register Cornet en de echo daarvan, de Echo-cornet. Praktisch alle grotere orgels in Frankrijk en Wallonië waren in de 18de eeuw voorzien van een Echowerk. De windlade en het pijpwerk van dit klaviertje waren gewoonlijk in de kastvoet van het orgel opgesteld. De klanken van zo'n Echowerk kan men omschrijven als diffuus en zwak, en derhalve uitstekend geschikt om echo-effecten te verwezenlijken.

Na een inleiding op de Jeu doux volgt er een solo voor de Cornet, die echter onderbroken wordt door de echo van de juist gespeelde frase. Een 'Echo' wordt, net als de 'Récit de Cornet' vlug, levendig en met voldoende souplesse uitgevoerd. Als registratie kan men denken aan:¹²

- G.O.: Cornet, (Bourdon 8', Prestant 4').
Pos.: Bourdon 8', Prestant 4' of Flûte 4'.
Echo: Cornet (décomposée).

Interessant is de suggestie die Lebègue geeft voor tweeklaviers orgels:¹³

¹⁰ Saint-Arroman, J.: '*L'interprétation...*', p. 464

¹¹ Saint-Arroman, J.: '*L'interprétation...*', p. 130-140

¹² Saint-Arroman, J.: '*L'interprétation...*', p. 144

¹³ Saint-Arroman, J.: '*L'interprétation...*', p. 144

- G.O.: LH. Bourdon 8', RH. Grand Cornet.

Pos.: de echo's speelt men op de Flûte (8'/4'??).

De slotmaat veronderstelt het gebruik van aangehangen pedaal.

Het verset voor de Voix humaine¹⁴ dient ook op twee klavieren uitgevoerd te worden. Aangezien het register Voix humaine gewoonlijk op het Grand Orgue gedisponeerd is zal de Jeu doux op het Positif gespeeld moeten worden. De meest voorkomende registratie is:

- G.O.: Voix humaine.

Pos.: Bourdon 8', Flûte 4'.

Tremblant doux (bv. Nivers, Raison).

Versillende Franse componisten vermelden dat het tempo van de dialoog voor de Voix humaine 'lentement' en 'grave' dient te zijn, en dat gepoogd moet worden om op een zangerige wijze te spelen.¹⁵

In de klassieke Franse orgelliteratuur onderscheidt men twee soorten fuga's: de 'Fugue grave' en de 'Fugue gaie'¹⁶. Ook in Wallonië (bv. Lambert Chaumont, 1696) treft men dit onderscheid aan. In het manuscript is nergens sprake van een 'Fugue'. Toch worden twee composities gekenmerkt door een fugatische structuur. Zowel de textuur van de notetekst als de registratie-aanduiding wijzen in de richting van een 'Fugue grave'.

Voor de uitvoering van een 'Fugue grave' wordt dikwijls een registratie met de Jeu de Tierce gebruikt.

Het is opvallend dat in het manuscript geen 'Grand jeu' voorkomt. Is dit toeval, of moet dit in verband gebracht worden met regionale of zelfs locale gewoontes?

versieringen

In het manuscript vindt men regelmatig de aanduiding voor een versiering. Naar analogie van de mededelingen van andere componisten hebben we hier duidelijk te maken met een tremblement. Andere soorten versieringen zoals coulés, pincés, arpègements etc. worden niet aangeduid. Ik veronderstel dat de uitvoerder hier en daar volgens de 'bon gout' versieringen aan mag brengen.

Johan Zoutendijk

Peter van Kranenburg

¹⁴ Saint-Arroman, J.: *L'interprétation...*, p. 606–618

¹⁵ Saint-Arroman, J.: *L'interprétation...*, p. 606–611

¹⁶ Saint-Arroman, J.: *L'interprétation...*, p. 182–189

Bibliografie

- Burney, Charles: *'Muzikale reizen — kroniek van het Europese muziekleven in de 18de eeuw'* (moderne bewerking van de Nederlandse vertaling uit 1786. De samensteller wordt niet vermeld!), Antwerpen/Baarn, 1991.
- Chaumont, Lambert: *'Pièces d'orgue sur les huit tons'*, editie verzorgd door Jean Ferrard, Paris, 1970
- Couperin, François: *'Pièces d'Orgue—Messe à l'usage ordinaire des paroisses'* (1690), fac-similé voorzien van een toelichting door Jean Saint-Arroman, Courlay, 1989.
- Groot, Michael M. E. de: *'Studie naar aanleiding van een handschrift (Haags Gemeentemuseum plaatsnr. 6 I 53) — een kandidaatswerkstuk'*, Utrecht, 1981.
- Mage, Pierre du: *'Premier livre d'Orgue'* (1708), fac-similé voorzien van een toelichting door Jean Saint-Arroman, Courlay, 1989.
- Nivers, Guillaume Gabriel: *'Premier livre d'Orgue'* (1665), herziene uitgave verzorgd door Norbert Dufourcq, Paris, 1963, (in het boek is een fac-similé van het voorwoord van Nivers opgenomen).
- Saint-Arroman, Jean: *'L'interprétation de la musique française 1661–1789'*, Volume II *'L'interprétation de la musique pour orgue'*, Paris, 1988.

Opmerkingen bij de uitgave

De titels boven de stukken komen overeen met de benamingen in het manuscript. In gevallen dat een titel ontbrak is die afgeleid van een aanduiding verderop in de compositie of is een passende titel gezocht naar analogie van elders in het manuscript voorkomende benamingen.

In beide laatste gevallen is de titel tussen [] geplaatst.

De vormgeving van de partituur in het manuscript is in deze uitgave zoveel mogelijk gehandhaafd. Slechts in een uitzonderlijk geval werden ‘correcties’ doorgevoerd (bv. overbinden van noten, groepering van losse achtsten als één groep, etc.).

Soms treft men noten zonder stok aan, met name in akkoorden. Mogelijk zijn deze noten later toegevoegd. In deze uitgave is geen onderscheid gemaakt.

In de notentekst zijn uitsluitend die versieringen aangegeven die men ook in het manuscript aantreft.

Het wisselen van sleutel is in de transcriptie niet conform het manuscript weergegeven.

De eerste drie composities zijn incompleet overgeleverd. Er is door middel van lege systemen ruimte gelaten voor een eigen aanvulling.

De toevoegingen en/of correcties die door ons werden aangebracht zijn voorzien van een *. Deze wijzigingen en aanvullingen worden hieronder per compositie afzonderlijk verklaard en toegelicht.

[Basse de Trompette et Clairon ou Cromohorne du Positif]

- * De titel van dit onvolledig overgeleverde verset is gekozen naar analogie van de titels van de andere twee composities voor een linkerhandsolo.
- * mt. 3: manuscript: 1e e” gepuncteerd.

Prélude du cinquième Ton

- * mt. 17: gis gewijzigd in g.

Un Duo que Jourez g’ayement au Cor

- * mt. 4: RH. Het is onduidelijk of hier een rust is aangegeven of dat het de puntering van de voorgaande c’ betreft.
- * mt. 18: LH. Kwartnoot gevolgd door 16e rust: als gevolg van een inktvlek is het manuscript niet geheel duidelijk. De hier gekozen oplossing lijkt de meest waarschijnlijke (vgl. RH).

Pour jouer sur la Grosse Tierce, Nazart, Bourdon, Montre, Flutte - doucement

- * *Grosse Tierce* Verwijst vermoedelijk naar de Terts 1 3/5' in fluitmensuur en niet naar een Terts 3 1/5', of de in de 17de eeuw geliefde Terts 1 3/5' in prestantmensuur.
- * mt. 5: Ten gevolge van een inktvlek is de partij voor de linkerhand niet geheel te ontcijferen.
- * mt. 26: Het is niet duidelijk of het in de sopr. een f' of een fis' betreft.

[Basse de Trompette (et) Clairon ou Cromohorne du Positif]

- * In het manuscript is bij dit werkje geen titel vermeld. Wel staat in mt. 12 bij het begin van de linkerhandsolo '*Basse de Trompette...*' Wij hebben de vrijheid genomen om deze tekst als titel te vermelden en in mt. 12 te volstaan met de aanduiding 'Basse de Trompette'.

Pour jouer sur la Voix humaine—jouer cette piece g'ayement

- * De toevoeging aan de titel '*jouer cette piece g'ayement*' is in een ander handschrift en mogelijk op een later tijdstip toegevoegd.
- * mt. 18: In de bas is op de eerste tel een kwartrust ingevoegd.

Prélude du sixiesme Ton

- * In het handschrift is bovenaan het tweede blad vermeld '*suite*' (d.i. vervolg). Deze mededeling is hier weggelaten.

Un Duo

- * mt. 4–6: Omwille van de leesbaarheid is in deze maten een andere sleutel gebruikt.
- * mt. 10: LH in manuscript genoteerd in C-sleutel.

[Fugue grave]

- * Ook dit verset is zonder titel overgeleverd. De structuur van het werkje, alsook de overeenkomst met '*Pour jouer sur la Grosse Tierce...*' rechtvaardigt hier de toevoeging van het bijschrift '*Fugue grave*'.

[Basse de Cromohorne du Positif ou Trompette et Clairon]

- * Hier geldt dezelfde opmerking als hierboven bij '*Basse de Trompet (et) Clairon ou Cromohorne du Positif*' met dien verstande dat de bassolo in dit werkje in mt. 10 begint.
- * mt. 7: Op de derde tel is in het manuscript de a' als halve noot genoteerd.
- * mt. 7: Op de derde tel zijn de f' en de e' in het manuscript resp. als gepuncteerde kwartnoot en als achtste noot genoteerd. Aangezien in dit geval de partij voor de RH vijf tellen heeft, zijn deze noten hier gewijzigd in een gepuncteerde achtste en een zestiende noot.
- * mt. 15: Het manuscript geeft voor de RH maar drie tellen aan. De kwartnoten op de derde tel zijn daarom gewijzigd in halve noten.
- * mt. 17: slotnoot LH onduidelijk. F lijkt evident.

[Basse de Trompette et Clairon ou du Cromohorne du Positif]*

Two empty musical staves, one for Treble clef and one for Bass clef, both in common time (C).

Two empty musical staves, one for Treble clef and one for Bass clef, both in common time (C).

First system of musical notation. The Treble clef part consists of four chords: G4-B4, A4-C5, B4-D5, and E5-G5. The Bass clef part consists of a continuous eighth-note line: G2-A2-B2-C3-D3-E3-F#3-G3-A3-B3-C4-D4-E4-F#4-G4.

Second system of musical notation. The Treble clef part consists of four chords: G4-B4, A4-C5, B4-D5, and E5-G5. The Bass clef part consists of a continuous eighth-note line: G2-A2-B2-C3-D3-E3-F#3-G3-A3-B3-C4-D4-E4-F#4-G4. An asterisk (*) is placed above the Treble clef staff in the second measure.

Third system of musical notation. The Treble clef part consists of four chords: G4-B4, A4-C5, B4-D5, and E5-G5. The Bass clef part consists of a continuous eighth-note line: G2-A2-B2-C3-D3-E3-F#3-G3-A3-B3-C4-D4-E4-F#4-G4. The system ends with a double bar line and a fermata over the final chord in both staves.

Pour jouer sur le Cornet, un Jeu doux pour la droite comensant Bourdon et Monstre

Jeu doux

6

10

Cornet

14

Prélude du cinquième Ton

Measures 1-3 of the Prélude du cinquième Ton. The piece is in C major, 4/4 time. Measure 1 features a treble clef with a quarter rest followed by a quarter note G4, and a bass clef with a quarter rest followed by a quarter note C3. Measure 2 has a treble clef with a quarter note A4 and a bass clef with a quarter note D3. Measure 3 has a treble clef with a quarter note B4 and a bass clef with a quarter note E3.

Measures 4-6 of the Prélude du cinquième Ton. Measure 4 has a treble clef with a quarter note C5 and a bass clef with a quarter note F3. Measure 5 has a treble clef with a quarter note D5 and a bass clef with a quarter note G3. Measure 6 has a treble clef with a quarter note E5 and a bass clef with a quarter note A3.

Measures 7-9 of the Prélude du cinquième Ton. Measure 7 has a treble clef with a quarter note F5 and a bass clef with a quarter note B3. Measure 8 has a treble clef with a quarter note G5 and a bass clef with a quarter note C4. Measure 9 has a treble clef with a quarter note A5 and a bass clef with a quarter note D4.

Measures 10-12 of the Prélude du cinquième Ton. Measure 10 has a treble clef with a quarter note B5 and a bass clef with a quarter note E4. Measure 11 has a treble clef with a quarter note C6 and a bass clef with a quarter note F4. Measure 12 has a treble clef with a quarter note D6 and a bass clef with a quarter note G4.

Measures 13-15 of the Prélude du cinquième Ton. Measure 13 has a treble clef with a quarter note E6 and a bass clef with a quarter note A4. Measure 14 has a treble clef with a quarter note F6 and a bass clef with a quarter note B4. Measure 15 has a treble clef with a quarter note G6 and a bass clef with a quarter note C5.

Measures 16-20 of the Prélude du cinquième Ton. Measure 16 has a treble clef with a quarter note A6 and a bass clef with a quarter note D5. Measure 17 has a treble clef with a quarter note B6 and a bass clef with a quarter note E5. Measure 18 has a treble clef with a quarter note C7 and a bass clef with a quarter note F5. Measure 19 has a treble clef with a quarter note D7 and a bass clef with a quarter note G5. Measure 20 has a treble clef with a quarter note E7 and a bass clef with a quarter note A5.

Un duo que jouerez (?) g'ayement au Cor

Measures 1-4 of the piece. The music is in common time (C) and features a melody in the treble clef and a bass line in the bass clef. The melody starts with a quarter note G4, followed by eighth notes A4-B4, and then a series of sixteenth notes. A fermata is placed over the final note of the first measure. An asterisk (*) is placed above the final measure.

Measures 5-7. Measure 5 is marked with a '5' above the staff. The melody continues with eighth and sixteenth notes. The bass line consists of quarter and eighth notes.

Measures 8-10. Measure 8 is marked with an '8' above the staff. The melody features a series of sixteenth notes. The bass line has a half note followed by eighth notes.

Measures 11-13. Measure 11 is marked with an '11' above the staff. The melody is primarily quarter notes. The bass line has a half note followed by quarter notes.

Measures 14-16. Measure 14 is marked with a '14' above the staff. A '7' is written above the first measure of this system. The melody includes a sharp sign (#) above a note. The bass line has a half note followed by quarter notes.

Measures 17-20. Measure 17 is marked with a '17' above the staff. The melody features a fermata over the final note of the first measure. An asterisk (*) is placed above the final measure. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

Pour jouer sur la Grosse Tierce, Nazart, Bourdon, Monstre, Flutte — doucement*

Musical notation for measures 1-5. The piece is in common time (C). The right hand plays a melodic line with eighth and quarter notes, including a sharp sign. The left hand provides a bass line with quarter and eighth notes. An asterisk (*) is placed above the final measure of the system.

Musical notation for measures 6-10. The right hand continues the melodic line with various note values and rests. The left hand accompaniment features chords and moving bass lines. An asterisk (*) is placed above the final measure of the system.

Musical notation for measures 11-16. The right hand features a series of chords and moving lines. The left hand accompaniment consists of steady eighth-note patterns and chords. An asterisk (*) is placed above the final measure of the system.

Musical notation for measures 17-21. The right hand continues with a melodic line, and the left hand accompaniment features chords and moving bass lines. An asterisk (*) is placed above the final measure of the system.

Musical notation for measures 22-27. The right hand continues the melodic line, and the left hand accompaniment features chords and moving bass lines. An asterisk (*) is placed above the final measure of the system.

Musical notation for measures 28-32. The right hand continues the melodic line, and the left hand accompaniment features chords and moving bass lines. The piece concludes with a double bar line and repeat signs. An asterisk (*) is placed above the final measure of the system.

[Basse de Trompette (et) Clairon ou Cromohorne du Positif]*

Musical notation for measures 1-6. The piece begins with a treble clef and a common time signature. The first measure contains the instruction "[Jeu doux]". The melody in the treble clef consists of quarter notes and eighth notes, while the bass clef provides a simple accompaniment of quarter notes.

Musical notation for measures 7-12. The melody continues with a mix of quarter and eighth notes. A fermata is placed over the final note of measure 12. The bass line continues with a steady accompaniment.

Basse de Trompette *

Musical notation for measures 13-16. Measures 13 and 14 feature a complex texture with multiple notes in the treble clef. The bass line has a rhythmic pattern of eighth notes with a '7' marking, indicating a specific articulation.

Musical notation for measures 17-20. The treble clef contains sustained chords, while the bass line features a continuous eighth-note accompaniment. A '7' marking is present in measure 18.

Musical notation for measures 21-24. The treble clef continues with sustained chords, and the bass line maintains the eighth-note accompaniment. A '7' marking is present in measure 22.

Musical notation for measures 25-30. The piece concludes with a final chord in the treble clef and a bass line ending on a whole note. A fermata is placed over the final notes of both staves.

Pour jouer par Echo

[Jeu doux]

First system of music, measures 1-6. The score is in common time (C) and consists of a grand staff with a treble and bass clef. The music is marked "[Jeu doux]".

Second system of music, measures 7-11. The score is in common time (C) and consists of a grand staff. The music is marked "Cornet".

Third system of music, measures 12-15. The score is in common time (C) and consists of a grand staff. The music is marked "Echo" and "Cornet".

Fourth system of music, measures 16-20. The score is in common time (C) and consists of a grand staff. The music is marked "Echo" and "Cornet".

Fifth system of music, measures 21-24. The score is in common time (C) and consists of a grand staff. The music is marked "Echo" and "Cornet".

Sixth system of music, measures 25-28. The score is in common time (C) and consists of a grand staff. The music is marked "Echo" and "Cornet". The system ends with a double bar line and a repeat sign.

Pour jouer sur la Voix humaine

Jouer cette pièce g'ayement*

Musical notation for measures 1-5. The piece is in common time (C) and begins with a piano dynamic. A bracketed instruction "[Jeu doux]" is placed above the first measure. The melody is in the right hand, and the accompaniment is in the left hand.

Musical notation for measures 6-10. The melody continues in the right hand, featuring a melodic line with some grace notes. The left hand provides a steady accompaniment.

Musical notation for measures 11-14. The melody in the right hand consists of a series of eighth notes, while the left hand continues with a rhythmic accompaniment.

Musical notation for measures 15-19. Measure 15 is marked with the instruction "dessus de Voix humaine". An asterisk (*) is placed above the first note of measure 17. The melody in the right hand is more active, with some grace notes.

Musical notation for measures 20-24. Measure 20 is marked with a grace note symbol. The instruction "Jeu doux" is placed above the right hand staff. The instruction "Voix humaine" is placed below the left hand staff. The melody in the right hand is melodic and expressive.

Musical notation for measures 25-29. The piece concludes with a final cadence in the right hand and a sustained bass line in the left hand. The notation ends with a double bar line and repeat dots.

Prélude du sixiesme Ton

du pied

Musical notation for measures 1-4. The piece is in C major, 3/4 time. Measure 1 starts with a treble clef and a common time signature. The bass line features a series of chords: C major, F major, C major, and F major. The treble line has a melodic line starting with a quarter note C, followed by eighth notes D, E, F, G, A, B, C. The text "du pied" is written below the first measure.

Musical notation for measures 5-8. Measure 5 begins with a treble clef and a common time signature. The bass line continues with chords: C major, F major, C major, and F major. The treble line features a melodic line with a quarter note C, followed by eighth notes D, E, F, G, A, B, C. The text "5" is written above the first measure.

Musical notation for measures 9-12. Measure 9 begins with a treble clef and a common time signature. The bass line continues with chords: C major, F major, C major, and F major. The treble line features a melodic line with a quarter note C, followed by eighth notes D, E, F, G, A, B, C. The text "10" is written above the first measure, and an asterisk "*" is written above the third measure.

Musical notation for measures 13-16. Measure 13 begins with a treble clef and a common time signature. The bass line continues with chords: C major, F major, C major, and F major. The treble line features a melodic line with a quarter note C, followed by eighth notes D, E, F, G, A, B, C. The text "15" is written above the first measure.

Musical notation for measures 17-20. Measure 17 begins with a treble clef and a common time signature. The bass line continues with chords: C major, F major, C major, and F major. The treble line features a melodic line with a quarter note C, followed by eighth notes D, E, F, G, A, B, C. The text "21" is written above the first measure.

Musical notation for measures 21-24. Measure 21 begins with a treble clef and a common time signature. The bass line continues with chords: C major, F major, C major, and F major. The treble line features a melodic line with a quarter note C, followed by eighth notes D, E, F, G, A, B, C. The text "26" is written above the first measure.

Un Duo

The first system of music consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both are in a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The music begins with a series of eighth notes in the right hand, followed by a dotted quarter note and an eighth note. The left hand provides a steady accompaniment of eighth notes.

The second system of music starts at measure 3. It features a triplet of eighth notes in the right hand. The left hand continues with eighth notes, and there is a change in the bass line towards the end of the system.

The third system of music starts at measure 5. It includes a triplet of eighth notes in the right hand. The left hand has a whole note rest in the second measure, followed by eighth notes in the third measure.

The fourth system of music starts at measure 8. The right hand has a continuous eighth-note melody. The left hand has a steady eighth-note accompaniment.

The fifth system of music starts at measure 11. It features a continuous eighth-note melody in the right hand. The left hand has a steady eighth-note accompaniment. The system concludes with a double bar line and a final cadence.

[Fugue grave]*

Measures 1-4 of the fugue. The piece is in C major, common time (C). The right hand begins with a melodic line, and the left hand provides a bass line. The first measure shows the right hand starting with a half note C4, followed by a quarter note D4, and the left hand with a half note C3.

Measures 5-9 of the fugue. The right hand continues its melodic line, and the left hand provides a bass line. The fifth measure shows the right hand starting with a half note E4, followed by a quarter note F4, and the left hand with a half note C3.

Measures 10-13 of the fugue. The right hand continues its melodic line, and the left hand provides a bass line. The tenth measure shows the right hand starting with a half note G4, followed by a quarter note A4, and the left hand with a half note C3.

Measures 14-18 of the fugue. The right hand continues its melodic line, and the left hand provides a bass line. The fourteenth measure shows the right hand starting with a half note B4, followed by a quarter note C5, and the left hand with a half note C3.

Measures 19-22 of the fugue. The right hand continues its melodic line, and the left hand provides a bass line. The nineteenth measure shows the right hand starting with a half note B4, followed by a quarter note A4, and the left hand with a half note C3.

Measures 23-26 of the fugue. The right hand continues its melodic line, and the left hand provides a bass line. The twenty-third measure shows the right hand starting with a half note G4, followed by a quarter note F4, and the left hand with a half note C3. The piece concludes with a final cadence in the right hand.

[Basse de Cromohorne du Positif ou Trompette et Clairon]*

[Jeu doux]

4

7

Basse de Cromohorne *

10

12

14

*

*

